

N É P N E V E L Ő .

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben
minden szombaton.

Előfizetési ár:
Egész évre 4 frt | Fél évre ..2 frt

Szerkesztő és laptulajdonos:
Dr. KOMLÓSSY FERENCZ.

Főmunkatárs: **Zelliger Vilmos.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST

VI., Éresek-utca 2. szám.

TARTALOM: A kath. tanítók nagygyűlésének tárgyaihoz. Bertalan Vincze. — Mit tanítsunk a népnek, Harmadik. — Bugyis András, Erdélyi Imre. — T á r c z a: Reminiscenciák. I. Váczy István. — Irodalom és művészet. — Gyűjtés. — Vegyesek. — Tanügyi tájékoztató. — Szerkesztői telefon. — Hirdetések.

A kath. tanítók nagygyűlésének tárgyaihoz.

Az 1890. évi augusztus hó 21. napja a magyar nemzet kath. tanítóinak valóban nagy napja volt, mert a nevelés fáradhatatlan bajnoka e napon bontá ki a kath. tanítókat legközelebb érdeklő ügyeknek trikolorját, melyen három irányelv gazdagon himezve tündököl egész fenségében, és pedig:

1-ször. Tövises pályánk tránti tántorithatlan szeretet, mely nemes hevet nyújt az önképzés terén a versenyre.

2-szor Isten, király és haza iránt tartozó legszentebb kötelemünk mikénti teljesítése, hogy Istennek tetsző embert nevelhessünk.

3-sor. Aggjaink, árváink és elhagyottaink ügye, egy jobb jövővel kecsegtető belügye a tanítóknak eme jelmonddal: Segíts, tömörülve segíts magadon s a jó Isten is megsegít tégedet. A trikolor kibontva, magasan leng a kath. tanítói kar nagy arányokban felépített tanépületének Istenhez vezető sugar tornyán, hívólag szólva: jertek alám s ez általatok épített eme nagyszabásu palota bel-sejét diszitsétek fel a kor színvonalához mérten, külsőleg pedig adjatok hivatástokat felemelő komoly diszt, melyen harmonikus színben elegyedjék a jól szervezett kath. tanítók összetartása.

Egyház ez, mely valóban megérdemli a »kath. tanítók s tanügyének egyháza« czimét.

És jön dr. Gyürky Ödön az ő vonzó-elbeszélő munkájával: »a kath. tanítógyűlés tárgyai« czimtel viselő pompás magyarsággal irt nagybecsű dolgozatával; hirt pendítvén 12000 tanító nemesen érző szívében, mely Kárpátoktól-Adriáig ezerszeres rezgésben zengi vissza az általa felsorolt tárgyak méltóságát, időszerűségét és szükségességét.

A jó Istenben bizva emeli fel reményét is, midőn értekezését így kezdi. »Kétségtelen dolog, hogy ha a kath. tanítók egyetemes gyűlését megtartani óhajtjuk, s bizunk az Istenben, hogy ezt el is fogjuk érni, a legelső kötelesség, melyet megoldanunk kell, az: hogy meghatározzuk azon tárgyakat, melyekkel a kath. tanítógyűlésnek foglalkoznia kell.«

Aki Isten nélkül épít házat, hiába fárad.

Mert áldás azon házra mennyből nem árad. Így szól a királyi zsoldáros. S ime a villanyozó vezényszót: Előre, munkára fel! hamar tett is követte, mert november 20-án már ott találjuk az előkészítő bizottságot, alakítva memorandumot a főpapok díszes karához ügyünk pártfogásáért esedezve; de egyttal programmul véve mindazon tárgyakat, melyeket dr. Gyürky Ödön úr nyugodt, higgadt és tárgyilagos gondolatainak szabatos előadásával e becses lapok hasábjain tett közzé.

Valóban, ha a jövő évben megtartandó egyetemes kath. tanítógyűlés napjaira gondolok, mint látnok elmerengek a jövőn. Elmerengek a képzelet ezer és ezer színpompájában ragyogó esélyes jövő ringó hullámain: látom, mint megy egy méltóságos tantestület az egyetemi templom magasztos boltívei alá, hol ünnepélyes csendben elhelyezkedve a trón számolyánál, epedőleg hallatszik a vezerimája: Veni sancte Spiritus! Melyre az orgona mélabús hangjaitól kísérve felharsan a kántorok kara: ihletett dallamával szállva a legnagyobb, legszentebb tanító Atyjának trónjához, énekelve: Jöjj el Szentlélek Úr Isten! Ereszd ránk teljesen, Mennyből fényességedet!

Képzeletem szárnyain tova merengve, látom a magyar kántortanítók karát a gyűlést tartó teremben előjáróinak festői csoportozatában, amint komoly tanácskozásaikban céljaiknak elérésére következetes határozathozatal végett versenyezve munkálkodnak; önkénytelenül magasra emelem tollamat s felkiáltok dr. Gyürky Ödön úrral: Előre! munkára fel!

Igen, munkára fel! Ne vesztegelj — nem restekért van itt a hely! hogy egykoron elmondhassuk: »Itt szorgalom kell, nézz körül, Minden, munkának él és örül.«

Mivel pedig dr. Gyürky Ödön úr munkára serkentett fel, szerény igénytelenségem szívvél-lélelkel átérzve a nemes ügyekért való harcot, bátorodom a díszes harczólok táborában mint köz-harczos fellépni.

Tárgyul veszem az előkészítő bizottság által programmul már felvett hat tárgynak megvitatá-

sához szerény nézeteimmel járulni. E hat tárgy közül három tisztán tanügyi, három pedig személyi dolgokkal foglalkozik.

Mind a hat feldolgozandó tárgyra határozottan egyetérték azok szerzőjével.

I. Én is mint a szerző az 1868-ik évi törvény-cikknek ma már hiányossá vált szakaszainak módosítását kívánni helyben hagyom, sőt mi több, ama óhajomnak adok kifejezést, hogy a reánk eminenter katolikusokra sérelmes, törvényileg szentesített tanügyi sérelmeink pontról-pontra vallás-erkölcsileg vitassanak meg; hanem engedelmet kérve a szerzőtől, nem tartom tanácsosnak, hogy ez a tiltakozás jellegét magára vonván épen az következék be, amitől szerző is fél, szavaival élve: »ha az államkormány mai vezetői akár békességi, akár pénzügyi szempontból nem is igyekeznek szigorúan érvényesíteni (t. i. az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. egynemely reánk vonatkozó sérelmes szakaszait); de amelyeket, ha egy még liberálisabb és rendezettebb budgetjével dolgozó kormány megtartani akarna, az összes kath iskolákat illusoriussá tehetné s azokat az egyház kezei közül egészen kiragadhatná;« mert a mi teendők erre nézve semmi esetre sem leket tiltakozás; csak óhaj levén, a tiltakozás ama osztály rendeltetése, melynek gyermekei reánk bizvák; lévén a tiltakozás továbbá ama osztály politikai privilegiuma, mely a nemzet előszervezetében többséget alkot: t. i. a főpapok alantas papjaikkal, a világi intelligenciával karöltve hatalmi zömöt képeznek, mely előtt a liberális kormánynak meg kell hajolnia. Egy szóval a tárgy kidolgozása lehetséges az egyetemes kath. tanítógyűlés által, de semmi tekintetben arra nézve, hogy az a tiltakozás jellegét vonja magára, mert ezen esetben a gyűlésező kath. tanítói kar politikai testületté válván, úgy vélem a gyűlés megtartására illetve folytatására

aligha akadályok nem gördítenének a liberális intéző, jobban mondva uralgó körök által.

Fájdalmunknak, jajainknak a törvénynyel szemben adhatunk kifejezést, de csak azért, hogy kifelé hatva felrázzuk a hitközönység lethargiájában szenvedő kath. öntudatot; de még egyszer mondom, semmi esetre sem vagyunk kompetensek tiltakozással élni, lévén ez vallás-egyházpolitikai kérdés és nem személyes ügy.

Egyébként a közös iskolák ma már oly gyökeret vertek országos intézményeinkben, hogy ezek ellen per tiltakozással élni nem visz az általunk elérni óhajtott célhoz. Nekünk e téren nincs egyéb feladatunk, mint a vallás-erkölcsös nevelés motívumait széles körben kidomborítva bebizonyítani azt, hogy habár maga a közösség az egyházra nézve nagy hátrányu, de nemzetpolitikailag mégis szükségszerű iskolák hivatásukat megközelítőleg befogják tölni, ha törvényileg biztosítatik a kath. gyermekek katolikus vallás-erkölcsi nevelése és pedig a kifogástalan vallásos kath. tanítók alkalmazása és a tanítók oly rendszeres kineveztetése, illetőleg megválasztatása által, mely garanciát nyújt a jövőre nézve, hogy a többségben levő kath. gyermekek közé kath. tanító jusson. Végre moraliter hatni a közös iskolákban működő tanítókra, kézzelfoghatóan bebizonyítani az álbölcsöletek neveléstani tarthatatlanságát, melyek mind egy-két liberális paedagogus rögeszméinek szülöttei.

Az első pontra tehát csak bebizonyítási eljárást és nem tiltakozást követni szeretnék, mert még egyszer mondván, mi tiltakozhatunk közvetlen bennünket érdeklő ügyekről, de nem oly ügyről, mely tulajdonunkat, mint tanítókat illető tulajdonát nem képez. Ez a magyar katolikusok országos nagygyűlésének képezi tulajdonát eminenter!

II. »A népiskolai tanterv revíziójának kérdése.« Ez már azután saját belügyünk, melynek kidolgo-

TÁRCZA.

Reminiscenciák.

I.

Nevelő voltam s mint ilyen a vizsga sikeres letétele után három heti szabadsággal nyakamba vettem a világot, azaz csak Bar . . . megyének éjszaknyugoti részét. Vonaton indultam a hozzám távol eső vidékre, melyhez természeti szépségeim kívül még egyéb kötelék is vonzott. Utam meglehetősen egyhangúsággal kedveskedett, de a némaságot türelmetlenül tűrt, hogy célpontonmon bőven kitölthetem keblém, látidegeim és szépérzetem vágyait.

Erdős-hegyes vidéket értem, közben-közben terjedelmes tisztások terültek el. Lenge szellő lebegtette a sárguló buzák tömött kalászeit és én oly szívesen merengtem a Teremtő dús adományain. Lelkemben magasztos érzelmek, hol nagyratörő tervek váltogatták egymást; már láttam a jövőt,

multam meglehetősen silány voltán, jelenem felejtethetlen perczeim felépülni . . .

Egy-egy a hegykatlanban eldugott falucska újabb képeket teremtettek lelkemben. Mily boldogok is lehetnek egy ily kedves hely tanítói! Éreztem, hogy nem a népes városok fényes utcái, ragyogó theátrumai s egyéb a szórakozásra kényeszerített helyei adják a vágyak kielégítést; úgy hittem, hogy nem a sürgő-forgó néptömeg, nem a kíváncsi szem kápráztató amateurjai teremtik a meglepődést, oh korántsem! A szép és jó iránt hódoló kebel le-le kívánczik a természet örök-szép mezejére, óhajlja a zavartalan s mégis oly megható falusi csendet.

Az a kis kert a tanítói lak mellett, körülte a szerte nyuló rétek, mezők a Fentartó által díszített ezerfajta virágaikkal, tovább az üde levegőt árasztó beláthatatlan erdők lágyan susogó lombjai, az erdei madarak, a csalogányok andalgó kéjjel eltöltő symphoniája, a vadgalamb mélabús nótája, a zöld föld pázsit takarója, a magasba nyuló hegyek szürke ormai, egy-egy elrejtett barlangocska vonzó talánya — ezek mind-mind százsor

zására egyedül mi tanítók vagyunk hivatott tényezők s jól mondja dr. Gyürky Ödön: »A püspöki tanterv semmi különbséget sem tesz az osztott és osztatlan iskola között« s előbb »úgy, hogy manapság nem hisszük, hogy volna egy gyakorlati tanterv is, ki a kath. népiskolák tantervével meg volna elégedve.«

E tárgy kimerítően bizonyító kidolgozására hatalmas hullámokat kell verni a kath. tanügyi irodalomnak. Az erről lefolyt polemikák ismétlendők főbb vonásaikban. A tanterv és a tananyag sokaságával szemben felállított érvek logikailag sor alá veendőek s a tantervek fegyvereinek minden vivmányaival kell bebizonyítani, hogy igenis más az osztott, más az osztatlan népiskola: más a városi, más a falusi népiskola, s ebből kiindulva, már csak egy lépés a tankönyvek kiválasztását illető reformhoz, hogy a »módszertan újabb kiváló férfiai egészen új nézőpontját, az újabb elméletek megvalósítását elfoglaljuk-e vagy sem.« — Elfoglaljuk-e vagy sem; mert itt tagadhatlan nagy nézeteltérések vannak. Így pl. az oktatás tankönyvek, vagy csoportosított, vagy minden tantárgy külön-külön tankönyv alapján történjék-e?

És itt, ha szabad szerénységemre hivatkoznom, az ellenérvek egész rajával támadnám meg a methodust, mely az ismeretek halmazát az arra szerkesztett olvasókönyv alapján szeretné tanítani. Valamint nagy abszurdum a mostani tananyag bevégezése, különösen az osztatlan népiskolában, ép oly abszurdum, ha kevesebb is a tananyag, azt az olvasókönyv alapján elvégezni.

S miután a kérdés szakszerű vitatása elememet képezi, rajta leszek, hogy bizonyító érveim még a nagygyűlés előtt napvilágot lássanak.

Bertalan Vincze.

(Folyt. köv.)

Mit tanítsunk a népnek?

Megírták, megbeszéltek már akárhányszor mi a népiskola feladata, irtak a népnevelésről, a közhasznú ismeretekről s mind meg annyi üdvös és szükséges dolgokról, amelyekből sajnos mégis oly kevés válik valóban hasznossá, s alig valami vitetik ki belőle az életbe.

Törődik, fárad, izzad egyik tanító úgy mint a másik, a falusi úgy mint a városi, s mintha az ember érzeménységét is törvényben lehetne megállapítani, egyenlően szabályozzák a tananyagot minden iskolára. Pedig a kivitele ennek a dolognak korántsem egyenlően könnyű, de nem is egyenlően szükséges! Hiszen a közművelődés a nép boldogulását, a nemzet erősítését célozza, magától értve a keresztény nevelés magasabbra törekvését; pedig a társadalom szakaszokra oszlik úgy értelmiségre mint hivatás és foglalkozásra nézve, kérdem hát: lehet-e ezen különböző elemeket egy és ugyan azon módon egyaránt az életre képesíteni? A falusi polgár boldogulására csakugyan mindaz kívánthatik, ami egy, mondjuk csak kis városnak szükséges?

Hát hiszen nem is úgy van az — vetik ellen. — Kérem, vizsgáljuk meg csak e dolgot szigorúan. Hangoztatjuk azt, hogy a helyi körülményeket minden tanító vegye tekintetbe s nevelje a gyermeket azzá, amivé társadalmi állása és körülményei rendelik, s mégis az egyes tantárgyakat sorba vesszük tanterv szerint s tanítunk a falusi iskolában is nyelvtant, szigorúan északaváró szabályaival, soha ne méltányolt tételeivel; földrajzt valamennyi megyével, fővárossal, országgal stb., de még természetrajzt is tudományos rendszerrel. S ha valaki iskolájában ennyivel foglalkozik és talán még egy kis eredményt is képes felmutatni, nagyon elegendő tett kötelességének az elfogadott vélemény szerint. Pedig mindegy vajmi kevés szük-

több életet, édesebb örömet, elragadóbb és ingerlőbb esabot nyújthatnak, mint a nagy világ zűrzavara.

Nincs itt szemkápráztató tünemény, nincsenek vakító csillárok — a maga egyszerű, de örökké magasztos pompájában áll előttünk az a remekmű, mit, ha milliók születnek, annyian bámulnak, mit, ha egyszer megszemléltünk, legyőzhetlen vágy, sovár epedés vonz hozzá — a szabad természet!!

Lelkesültem a falusi élet zavartalan örömeiért. Már fellegrárat rögtönzött tüzes phantáziám, midőn a konduktor S... kiáltása megzavarta édes merengésemet.

Tehát itt volnék! Tulajdonképen miért is jöttem? Meg akarok látogatni valakit, hogy kit? — nem árulom el.

Gyalog akartam odáig megtenni az utat, mely az állomástól 1 $\frac{1}{2}$ napi bakajárásra esett. Kezemben a paraplé egy kis útításkával volt minden kísérőm, no még egy kézi mappa, mely utam helyes folytatására szolgált tájékoztatóul.

Előttem magas hegyek sötétlő nyúlványai, körültem rengeteg erdők fogadtak. És én haladtam,

hiszen édenemben voltam. Már délután 7 óra járt, midőn egy falucska ötlött szemembe. Kerestem a templom tornyát, de biz' az talán a jövő századokra vár. Be is értem. Utas valek, korcsmát kerestem; ah, boldog emberek! még korcsmajuk sincs! Hát akkor beállítok a kollégához! Végig mentem a két házsorból álló hosszú községen, el is értem a tornyos épülethez, legalább én annak gondoltam.

Nem látok az udvaron senkit, de az utcán egy nadrágos ember jön velem szemben, hátán lepedőben fűvet czipelve. Csak úgy izzad alatta. Utána 3 apróság, egyik gereblyével, sarlóval, a másik kapával, a harmadik pityeregve »éhes vagyok« lamentirozással.

— Ugyan kérem, ez az iskola? kérdem tőle udvariasan, a tornyos házra mutatva.

— Igen, felele ő.

— A tanító urat keresem, szivességét szeretném az éjjelre igénybe venni.

Erős halványság futotta át különben egészséges arcát. Nézegettem! Ő volt a község tanítója. — Okleveles ember, 3 gyermek atyja, fizetése: 300

sége van annak a szegény falusi munkás embernek. Ehelyett mennyi mindent jó volna tudnia, hogy élete előtte több legyen pusztá tengődésnél, hogy az az utolsó ember is érezze, hogy: ő is ember; hogy tudja: mi ő tulajdonképpen a nép sokaságában.

A hit ugyan felemeli szeméit, felvilágosítja őt, de nem kell tőle elvonni azt sem, mit e földön jogosan elvárhat, ami őt fárasztó küzködésében erősíti. Ha helyzetét, másokéhoz viszonyítja, érzi s csak azt látja, hogy ő nélkülöz, fárad, míg más gond nélkül él: az adófizetés terhét hordja, míg — az ő véleménye szerint — más abból uraskodik: ő betegségében magára marad segély nélkül, míg más orvosoltathatja magát; — s ha hite oly erős, hogy nyomorában is megnyugtatta, még türehető ezen helyzete, melynek terheességét tudatlansága még súlyosabbá teszi: de ha ezen — szerinte — nagy visszásság láttára hite megint, jobberzése kihál, kárát látja teste-lelke!

Népnevelés itt a legnehezebb feladatod!

Olyanokra nézve világosítsuk fel tehát őt, melyek mindenképp súlyos helyzetét méltányosabb színben tüntetik fel: s olyanokra nézve is, melyek ilyes bajaiban tanácsot adjanak neki. A nép boldogítására nem szükséges egyetlen szabály, egyetlen úgynevezett pozitív ismeret sem. S ha a tanító a törvényes 6 tanév alatt semmi egyebet nem tenne, mint egyszerűen beszélgetne tanítványaival, nem mesterkélten, nem szabályhoz kötve, csak öntudatosan, elérné valódi célját, csak tudja mi legyen beszédének legfontosabb tárgya. Nem érték ezalatt tudományos magyarázatokat, valami magasabb elemfuitatást, hanem csak amaz egyszerű társalgást, mely oly hatalmas értelemképzőnek, oly kitűnő nevelőnek bizonyul a társadalomban. Avagy nem azon tanítványaink értelmesebbek általában, kik felvilágosultabb, értelmesebb családból kerülnek az iskolába, s nem e pusztán az otthoniak társalgása az, mi a gyermek lelkét leginkább megragadja?

frt, lakás — de hogyan? Boldog emiékü Eötvösünk, ha tudod, hogy magasztos eszméid mire vitte a léha nemzedék!!

Vala 120 frtja készpénz, garasonkint kapta, a többit természetben; nevezetesen: földje kétféle, az egyik egy régi rét, mely kissé nedves esztendőben semmit sem termelt, a másik része egy hegy-magaslaton, mely még a hajdina iránt is mostohán viselte magát.

— Hát hogyan élhet meg? kérdeztem résztvevően.

— Bizony nagy mesterség kell ahhoz! Egyik nap krumpli, a másik napon bab, a harmadikon — hogy változatos legyen — száraz kenyér; ekkor újra kezdődik a ciklus. Magam kapálok, magam szedegetek tűzre valót, hogy ezt a keveset, mit a község ad, pénzzé tehessem.

Elég volt a biographiából ennyi! Hévíz lelkészlésem pályám iránt meg sem tudom mondani, hány fokkal, annyit éreztem, nagyon alázókkent.

Megnéztem az iskolatermet. Én, ha feszület, tanszerfoszlányok és néhány pad nincs benne, ne

S csak egyet ismerünk-e a felnőttek között is, ki egyedül azon művelt társaságnak köszöni sok szép ismeretét, műveltségét, szívemességét, melyben él?

Mondom pusztá beszélgetés, hiszen a nap nagyobb részén az iskolában van a gyermek, elég arra, hogy a nép gyermekeit ellássuk mind ama ismerettel, ama lelki tulajdonokkal, melyekre szükségük van.

De hát ezeket nem lehet rendszerbe foglalni, nem lehet velők fényes eredményt mutatni, pompás vizsgát produkálni, tehát nem is lehet azt a modern iskolába bevezetni. Rendszer, s csak is rendszer! Nos hát ha már rendszeresen tanítunk, ha tudományos névvel kell felruházniunk azon anyagot, melyet feldolgozunk: fektessünk főképp azokra sulyt tanításunkban, melyek legszükségesebbek.

A földrajz tudományos cziczomái helyett hajlandóbb volnék valóságos orvostant és egészségtant tanítani, hogy az a szegény nép, mely orvost alig lát, gyógyszerháza is alig áldozhat, legalább csirájában felismerni tudja a keletkezendő bajt, már t. i. a mennyire az felismerhető, s megteheszen mindent a könnyítésre. Akárhány ilyen szegény beteg erős idegzete kiheverné a bajt, bár hosszasan is, ha környezetének tudatlansága súlyosabbá nem tenné azt, és sokszor ki nem oltaná belőle az életképességet. Aztán hányszor kerülhetné ki a különböző ragályt, ha az egészségfőntartás módját a szívére kötötték volna kis korában.

Egy-egy szegényebb ember élete, halála, a munkás néposztály egészsége iránt a társadalom nagyon közönyös, pedig nem szabad elfelejtenünk, hogy a munkás nép képezi nemzetünk zömét, s csak az ilyen erőteljes egészséges elem teheti erőssé és hatalmassá a nemzetet, melynek érdekeit a nevelésben szintén szem előtt kell tartani.

A másik fontos tárgy, melyet pedig legtöbbször csak cziczomának írnak be a tantervbe: a polgári jog- és kötelességtan. Nagyobb szük-

legyek *magyar*, ha nem istálónak mondom. Hja, némely községnek mindenre, csak iskolára nincs.

— Ez meg csekély könyvtáram, amire a legnagyobb nélkülözések mellett is áldoznom kellett. Ezek műveim, amik részint a lapokban, részint kész könyvekben láttak napvilágot.

Nem hallgattam tovább. Az idő is későre járt, lefeküdtem. Egész éjjeltem nyugtalanul töltém. Istenem, milyen édes satyrája a társadalom gondolkodásának! A népműveltség, a szellemi és anyagi jólét, a cultus és minden előrehaladottság faktorának hirdetnek, a nyomor, az inség stb. stb. hü gardedámok mellett; de azért más ápolásban, dédelgetésben részesülünk, mi csak a biztatásokból élünk, amiket, mint minden évben, úgy most is keserűen kelle tapasztalnunk.

Egy a szerencsénk, hogy vannak még, akik onnan felülről a telt erszények, a pazar asztalok mellől hangosan kürtölhetik: »mi boldogság néptanítónak lenni.« Igen, csak arra állítanak tanfolyamot, miként lehet a vele járó nyomorult fizetésből megélni.

Váczy István.

sége van erre az életben a szegény népnek, mintha a magyarok hét első vezérét, a királyok sorrendjét vagy főkép, ha még azt is tudja, mily népek laktak itt a magyarok előtt. Pedig ezt a gyermek mind el tudja mondani — gépszerűleg, már amint iskoláinkban a történelmet tanítják: nem eszköznek, amire valóban szolgál, hanem czélnak, ismeretnek, zavaros névhalmaznak. Mindebből pedig csak egy kevés magot adjunk, a fölösleges helyett pedig tanítsuk arra, hogy az egyszerű paraszt is épp oly polgára a hazának, mint az általa görbe szemmel nézett kaputos ember, ki benne csak mindig bizalmatlanságot gerjeszt: hogy annak is épp úgy vannak kötelességei, mint neki, s viszont ő neki is annyi polgári joga mint amannak!

Ezt pedig vajmi kevesen tudják!

Mi más színben látná akkor önmagát az a szegény polgár. A valónak helyes ismerete megnyugtatta őt, emelő önértetét megelégedettebbé teszi, az ilyen engedelmesebb, hivebb, szolgálatra készebb polgára lesz hazájának mint az, ki csak zsarnokot lát mindenkiiben s ki szegényebb helyzetét nem a sors rendelésében, vagy önmaga hibájában keresi, hanem azok gonoszságában, rosszakaratában látja, kik tán éppen javára törekszenek s érdekében töltik életüket. A méltányosság érzete erőt ad mindenre, sőt hitünket is támogatja s még az Isten igazságosságát is könnyebben megérteti. Mert hát hiába az ember gyarló, s csak kevesen vannak, kiknek hite-tántoríthatatlan. De nem sorolhatók fel mindama előnyök, melyeket ezen tantárgy lelkiismeretes s alapos tárgyalása nyújt.

S talán gúnyosan várja valaki vajjon minő *tu dományt* kívánok még tárgyalni? Megmondom: bölcsellettant. Azt a bölcsellettant, melynek ninesen még kiadása, azt a bölcsellettant, melynek ninesenek szabályai s a neve: életbölcsesség; melyre oly nagy szüksége van minden emkernek. Azt az életbölcséséget, mely ügyes bajos dolgainkban, nehéz körülményeinkben a helyes utat tudja megválasztani a tovább haladásra. Tág tér van erre különböző helyzetek, események alkalmával, melyek minden községben leginkább sajátosak, s oly nagyon, nagyon gyakoriak, hiszen a nép mindennapi életébe vágóknak kell lenniök!

Mindezek ismerete maradandó a népnél, mert foglalkozik velök s hasznára vannak, a többi, az írás olvasáson kívül még a számolás fölös szabályai is, úgy eltűnnek emlékből, mintha csak nem is ők lettek volna azok, kikkel a szegény tanító fáradságos munkájában idegeit gyengítette s egészségét aláasta.

Harmadik.

Bugyis András.

(1824.—1890.)

A bölesöringás és a koporsózárás dátumait szokás a sirhant mellé tűzött kereszt felirata gyanánt a meghaltak neve alá írni; ami e két szám között történt, azt az emberek különben is hamar elfelejtik, főleg, ha jó tettek azok. A német közmondás tartja: »Akit nem látunk, azt könnyen feledjük.«

Hogy megboldogultunkat a lehetőségig tovább tarthassuk emlékünke, szenteljünk néhány sort áldott nevének!

Iparkodó, tehetős és ami fő dolog vallásos szülőkől származott Pálócson, Ung-megyében. Itt született nagybátyja, a szatmári nemes káptalan egykori áldott lelkű nagyprépostja is, Obermayer András, kit megboldogultunk az egyházi pályán mintaképül választott magának.

A megboldogult, gyermek és ifju éveit gondos szülői felügyelet alatt szorgalom és vallásos gyakorlatok között töltötte, míg végre a szatmári egyházmegye szent életű nagy püspöke, néhai Hám János a növendékpapok sorába vette őt fel.

Ernyedetlen buzgalom, tanulás, engedelmesség és mind azon erény, melyek a növendékpapok ékességei, képezték tulajdonait, míg végre pályavégzetten 1848-ban felszenteltetvén, elkezdte az Ur szőlőjében működését.

Több évig tartó káplánkodás után elnyerte a szerednyei plébániát, ahol hiveinek puzgó pásztorja, a gazdálkodásban főleg a szőlőművelésben oktatója, jószívű atyja, őszinte barátja és mindene lón. Látni kellett azon ragaszkodást, vonzódást, amelyet, mint mondani szokás, apraja-nagyja tanusított papja iránt, ha közöttük megjelent.

A máskülönben gyenge jövedelmű plébániát javadalmaiban okkal móddal szaporította. A commassatiókor az elhagyott árkokat, gödröket a plébániának javára iratta, amik azután egy darabban tisztos földarabot képeztek.

A szerednyei szőlőhegy híres bortermő vidék. Isten őt is megáldotta, gyűjtött; hogy mily célból, igazolták a tények.

Szerednyén töltött több évi lelkészkedése után, elnyerte az ungvári plébánia javadalmát, amelyet haláláig birtokolt.

Szerednyei szőlő jövedelme csakhamar elkezdé a jótéteményeket művelni.

A Hám János szellemében nevelt férfi, az Obermayer András példáját követő buzgó pap rövid időközben három leányiskolát és ugyan ennyi óvodát alapított, melyekben a tanítást és nevelést az irgalmas nénék teljesítik.

Alapította pedig a megboldogult ezen iskolákat azon helyeken, ahol a nemzeti szellem felébresztése és buzgó terjesztése céljából azokra valóban nagy szükség volt. Nevezetesen Ungváron 1879. évben, Pálócson szülőhelyén 1887. évben és legújabbán Szerednyén, 1890. évi okt. 12-én.

Ámde az említett alapítványok még nem mérítették ki áldott jobbjanak tetteit.

Az ungvári plébániai templomot, hogy a buzgón látogató híveket befogadhassa, 1880–81. évben a megboldogult sok utánjárása folytán a kincstár, mint patronus, bővítette; ámde a megajánlott összeg igen szűken volt kiszabva. Ami hiányzott a kincstár ajánlatából a templom kibővítésére, a festésre és új oltárok készítésére, azt pótolta a szerednyei szőlő jövedelme.

Az ungvári kálvária kápolnáit 1886. évben a kellő számban kiegészítette, fényesen kifestette; amennyiben pedig a kálvária alapja a kiadást nem

viselhetette, pótolva lón a szerednyei szőlő jövedelméből.

Ha a Gondviselés tovább élteti e földön, a hlúbokai, jelenleg a szerednyei plébániához tartozó filiális község plébániává alakítását tervezte. Jótékony czélokra tett kiadásai, amennyiben az általa alapított intézetek fennállását biztosította, körülbelül 130—150.000 forintot tesznek.

A megboldogult egyházi előjárói részéről többszörösen lón kitüntetve: nevezetesen szentszéki tanácsos, a felső ungi kerület népiskoláinak igazgatója, az ungvári főgymnásiumnál püspöki biztos, ungi főesperes, és okrai cz. prépost volt.

A kormány későn vett (mint rendesen Szerk.) tudomást, kivált a tanügy terén hozott nagy áldozatairól. A közokt. minister iniciatívájára megtették a szükséges lépések, hogy Bugyis érdemei a legfelsőbb helyen is elismerésben részesüljenek. Sajnos, Bugyis már nem élhette meg az eredményt. Bugyis azon napon halt meg, amelyen neki a király Ő Felsege a III. osztályu vaskorona rendet adományozta.

A legnagyobb kitüntetésben halála után részesült e földön és pedig azért, mert különben is gyengélkedő Püspök atyánk megvetve a zord téli időt, egyedül nemesen dobogó szívére figyelve, elment Ungvárra, hogy személyesen adja meg a megboldogultnak a végtisztességet, eltemesse őt!

Hány szegény ember könnye hullhat most a megboldogult sirjára . . . !

Nyugodjál, drága lélek, vedd el Istentől örök béreket; sok kegyelmed zokog most éretted, de senki sem őszintebben, mint az, ki e rövid néhány sorban méltatta életedet. *Erdélyi Imre.*

Irodalom és művészet.

— A »Házi Közlöny« 24. száma következő tartalommal jelent meg: *Társadalmi ügy*: Őszinte szó a divatról. *Egészségügy*: Egési sebek gyógykezelése. A kövérség ellen. *Háztartás*: Nyárra való kolbász készítése. A hús beszózása és füstölése. *Gazdálkodás*: A tyúk téli gondozása. Deczember havi teendők. *Ismertető közlemények*: A gümőkőgyógyításáról. Posszert- és Kollár-féle asphalt-parquette. *Tapasztalatok és találmányok*: A házi állatok egy új betegsége. A tehének elvetélése és meddősege. *Hasznos tudnivalók*: a) Az egészségügy köréből: A kávé és cukor hatása a gyomorra. A meleg víz hatása a szívre. A talpon levő tyúkszem. b) A háztartás köréből: A kenyérkészítés. A vaj kellemetlen mellékíze. c) A gazdálkodás köréből: Ha só állana a lovak rendelkezésére! A szarka. Gyümölesmagvak eltartása. d) A házi ipar köréből: Erős ragasztó anyag. Közönséges ponyva vízállóvá tévése. *Közgazdasági hírek*: A népszámlálás küszöbén. Mosógépek. *Tárca*: A becsület. *Szerkesztői közlemények*. — Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr. Megjelenik minden hó 5. és 20-án *Aradon*.

— **Kicsinyek és nagyok** cím alatt kötetben adom ki a »Népnevelő«-ben eddig elszórtan megjelent neveléstani tárczáimat. Maga a tény, hogy ezen paedagogiai gyűjtemény tárczákból van összeállítva, felvilágosítást nyújt a mű irányáról és czéljáról. — Nevelési elvekre mindenkinek szüksége van. Ezt elismeri minden ember. De nem soknak

vannak helyes paedag. elvei. Ezt pedig nem ismeri el minden ember. Jelen munka a paedagogiai elveket humoros és szórakoztató modorban — kisebb. önálló részekben — ismerteti. Ez a mű iránya. — Célja pedig az, hogy olyanok is haszonnal olvassák és paed. elveket szerezzenek maguknak, akiket a száraz, fejezetes, oktató előadásmód untat. Ezen kis gyűjteménynek ellenben a felvilágosítás mellett főczélja a szórakoztatás, a mulattatás. — Humorisztikus könyvet mindenki szívesen olvas. Ez az; vagy legalább az akar lenni. Tessék megpróbálkozni velem, hogy igazam van-e? — A 9—10 ives mű előfizetési ára 60 kr. Bolti ára magasabb lesz. Az előfizetési pénzeket vagy egyszerű jelentkezéseket (lev. lapon) kérem czímre: *Budapest, VII. Hársfa-utca 25. sz. külden.* *Cenmer Lajos.*

G y ű j t é s

a kath. tanítók orsz. árvaháza s aggjainak menedékházára:

Rónai János, pörgölini káplán 124. sz. gyűjtő-ívén:

Ekámp József, tanító, Pörgölin 20 kr.; Frühwirth Antal, tanító, Róth 25 kr.; Kaincz József, tanító, Kupfalva 20 kr.; Kirchknopf János, tanító, Léka 50 kr.; Schedl József, tanító, Német-Gyiróth 25 kr.; Zeller György, tanító, Üveghuta 20 kr.; Holczer János, tanító, Léka 30 kr.; N. N. Kópatak 10 kr.; Leitner János, tanító, Hosszuszegen 30 kr.; Korner János, koresm., Léka 40 kr.; Schmidt József, tanító, Hámor 20 kr.; Tugent János, jegyző, Pörgölin 30 kr.; Bertalanffy Gyula esp. plébános, Léka 1 frt; Ferber György, plébános, 80 kr.; Bajor Károly, pléb., Felső-Szénégető 1 frt; Ernst Imre, káplán, Léka 40 kr.; Jeszl János, tanító, Felső-Szénégető, 25 kr.; Esterházi Miklós, herczeg, Léka 3 frt; Kastner, hercz. építőmester Léka 1 frt; Huszty Ödön, hercz. titkár, Léka 1 frt; N. N., Léka 50 kr.; Fiedler József, hercz. komornyik, Léka 50 kr.; Graf Adolf, erdőmester, Léka 1 frt; Popp Ferencz jun., postamester, Léka 1 frt; Bründl János, pénztáros, Léka 50 kr.; Schmidt Alajos, tanító, Lantosfalván 20 kr.; Rónai János, káplán, Pörgölinben 65 kr. Összesen 16 frt.

Kazacsay Árpád, doroghi káplán 161. sz. gyűjtőívén:

Pelezer Lipót, plébános 3 frt; Angyal Kálmán, káplán 1 frt; Petricsék Ferencz, bányatanító 1 frt; Merva Géza, bányatanító 1 frt; Scherer Ferencz, táthi ktanító 1 frt; Kazacsay Árpád, káplán 1 frt. Összesen 8 frt.

Eddigi gyűjtés 1359 frt 39 kr.
és 6 drb \ddagger
Összesen 1383 frt 30 kr.
és 6 drb \ddagger

Közli: *Zelliger Vilmos*, biz. pénztáros.

VEGYESEK.

Nagy gondtól és költségektől kimélik meg a kiadóhivatalt lapunk t. megrendelői és előfizelői, ha megrendeléseiket vagy előfizetéseiket minél előbb és tömegesen küldik meg, amire őket ezennel mély tisztelettel kérjük, hogy a nyomtatandó példányszám felől tájékoztatást nyerhessünk

A kiadóhivatal.

Lapunk ill. a kath. tanügy barátai: *Szatmáry Géza* pléb. *Pankota* 2 péld.; *Csóri Gábor* lelkész *Péczel* 2 péld.; *Ágh Norbert* prém. kanonok 1 péld.; *Márton István* pléb. *N. Csalomja* péld.; *Mátray Győző* kápl. *Ipolynyék* 3 péld.; *Szász Károly* cs. és kir. tábori lelkész *Brassó* 2 péld.; *Kozma Miklós* kápl. *Köhidgyarmat* 2 péld. Vivant sequentes!

Tóth Sándor szatmári r. k. igazgató-tanító, a szatmármegyei r. k. néptanító-egyesület buzgó, érdemdús elnöke nyugdíjba lépett. Szatmár város képviselő-testülete m. é. decz. 18-án tartott közgyűlésében 500 frt évi nyugdíj szavazott meg számára, s egyidejűleg kiírta az így megüresedett tanító állásra 500 frt fizetés, 100 frt lakbér és 400 m³ tűzifa járandóság mellett jan. 20-ig terjedő határidővel a pályázatot. Kívánjuk, hogy sokáig élvezhesse jól kiérdemelt nyugdíját.

Vida Dánielt a bajai rk. tanító-egylet alelnökét, a derék tanítót és lapunk lelkes munkatársát nagy vesztesség érte. Felejthetlen neje szül. Paulovics Berta jan. 4-én életének 42-ik évében rövid szenvedés után elhunyt. Szívből eredő részvétünk enyhítse kedves barátunk mély fájdalmát!

Különféleséget és életet kell öntenünk tanításunkba; különben úgy járunk mint egy egyetemi tanár, kinek évről-évre kevesebb hallgatója volt. Az okát ennek neje beszélte el, aki elpanaszolta, hogy férjének alig van tanítványa, míg, midőn az egyetemhez került, tanterme egészen tele volt, pedig jól tudja, hogy *20 év óta legcsekélyebb változtatást sem tett kéziratain*. Ami népiskoláink, hála a tankötelezettségnek, nem fognak ugyan kiürülni soha; de ha tanításunkban megállapodunk, csak testeket fogunk magunk előtt látni; a tanítványok lelkét nem fogjuk felemelhetni és nagyon csekély sikert fogunk elérni. A tanításnak lelke a változatlanság.

Adjunk-e pénzt a gyermek kezébe? Erre a kérdésre rendesen azt felelik, hogy ne, s ha kérdik, miért ne? az a felelet, »mert a gyermek nem ismeri a pénz értékét és azért nem tud vele bánni.« Egy svájci lap foglalkozva a kérdéssel, így okoskodik: »Mikor ismerje hát meg a gyermek a pénzt és értékét? Akkor, midőn már nem gyermek? Mikor már elhagyja az iskolát? Ki csak akkor jut pénzhez, épen nem, vagy csak nehezen tanulja meg, hogyan bánjék vele. Azért idején kell hozzá szoktatni a gyermekeket, hogy tanulják megbecsülni a pénzt. Nagyon természetes, hogy nem túlságos összeggel kell kezdeni. Eleinte néhány krajczár zsebpénzt kell adni a kicsikének, kiket ez ártalmatlan büszkeséggel, öntudattal tölt el. Megtanulja

igy a gyermek a takarékoskodást és azt, hogy saját költségén másoknak örömet okozzon. Szoktassák hozzá a bevételek és kiadások följegyzéséhez. Ritka eset, hogy szülők, kik kellő ovatossággal pénzt adnak ifju gyermekeiknek, ezt megbánák, ellenkezőleg nem szokott jóra vezetni, ha iskolás gyermektől elvonnak még egy-két krajczárt is.«

Szabolcsvármegye népoktatási állapota, Velkey Pál szabolcsmegyei tanfelügyelő kimerítő jelentése szerint az 1889—90-iki tanévben a következő volt: Tanköteles gyermek volt a megyében 34.616; nemzetiségre nézve magyar 34.016, tót 600. A tankötelesek közül iskolába járt 30.643 tanuló és pedig nyolcz-tíz hónapig 28.087, nyolcz hónapnál kevesebb ideig 2556. A tankötelesek számára Szabolcsvármegye területén 137 községben volt összesen 311 iskola 357 tanteremmel s 340 tanítóval. A tanítók közül képesített volt 314, nem képesített 26, rendes volt 314, segéd 26. Férfitanító volt 323, nő volt 17. A tanítási nyelv minden iskolában a magyar volt. Az iskolák évi jövedelme s kiadása összesen 170.038 frtot tett, a tanítók összes fizetése 137.748 frt volt. Az 1879—80-ik tanévben volt a megye területén 263 iskola és 297 tanító. 1889—90-ben pedig már 311 iskola és 340 tanító, tíz év alatt tehát szaporodott az iskolák száma 48-al, a tanítók száma pedig 43-mal. A tankötelesek száma 1879—80-ban 32.221, 1889—90-ben már 34.616 volt.

Tanügyi tájékoztató. Moltke a gyermekeknek. Moltke tábornagy Creisau faluban kiseddövót alapított. Ugyanezen faluban takarékpénztárt is állított gyermekek számára. E takarékpénztár a betéteket az esedékes kamatokkal együtt a betöltött 14-ik életév után fizeti vissza a gyermekeknek, még pedig megduplázza, mert a nemes alapító a takarékoskodó gyermekek minden egyes betétét megkétszerezi a sajátjából. — **Deákforradalom** volt Párisban december 30-án. Négy-öt száz gimnáziumi tanuló végigvonult a boulevardokon, lármásan tiltakozva az ellen, hogy az ujévi vakációt megnyirbálta a közoktatásügyi miniszter. A síhedereket csak nagynehezen tudta szétoszlatni a rendőrség. — **Tanítói nyugdíj.** Würzburgban (Bajorország) elhatározta a városi képviselőtestület, hogy a tanítók nyugdíjazását a szerint intézi, a hogy a város tisztviselőinél. — **Az érdemjegy.** Halberstadtban (Poroszország) párbajra hívta ki egy fiatal ember a felsőbb leányiskola egyik tanárát azért, mert az ő testvéreinek bizonyítványába kedvezőtlen megjegyzést írt. A tanár természetesen nem ment ki, hanem feljelentette az ügyet az illető helyen. A bíróság a kihívó fiatal embert 500 márkára, azt pedig, a ki által a kihívást eszközölte, 300 márkára büntette. — **Porosz falusi iskolák.** Poroszországban eddig több faluban az a rendszer állott fenn, hogy a nyári félév folytán a szülők kérésére az iskolai tanítást nagyobb gyermekekre nézve heti 12 órára leszállították, hogy a gyermekek segédkezhessenek szüleiknek a mezői munkában vagy pedig némely helyt marhaőrzésre szolgálta állhassanak a gazdáknál. Egy újabb kormányrendelet megszünteti e rendszert s elrendeli, hogy 1891. husvétjától fogva minden gyermek köteles a heti összes tanórán jelen lenni.

Szerkesztői telefon.

V. J. Megjött s nemsokára helyet szorítunk neki. A II-at minél előbb kérjük. — Sp. J. Sorait mellőzni voltunk kénytelenek. Okát könnyen kitalálja. Reméljük, nem veszi rossz néven. Közreműködését továbbra is kérjük. Szives üdvözlét.

„Ne feledkezzék meg kérem a kath. tanítók árvái- és aggjairól.“

